

VI.

Tilføjelser og rettelser

til *•Bidrag til Danmarks kirkehistorie, hentede fra Clairvaux og Cîteaux•*.

Af *Hans Olrik*.

Efter at de af mig ovenfor (s. 1 ff.) meddelte kirkehistoriske bidrag var udkomne, har jeg haft lejlighed til i nogle dage at opholde mig i Troyes og undersøge originalerne til de s. 22—24 aftrykte gamle kongebreve, og jeg er derved bleven i stand til at fuldstændiggøre og på enkelte punkter berigtige mine tidligere meddelelser.

Først må jeg bemærke, at kong Valdemar IIs privilegiebrev for Clairvaux ikke er udstedt 27. Jan. 1236, men 27. Jan. 1230. I det aftryk af teksten, som findes i D'Arbois de Jubainvilles¹⁾ »Études sur l'état intérieur des

¹⁾ I Afhandlingen ovenfor står der idelig Joubainville; det bedes rettet til Jubainville.

abbayes Cisterciennes«, er tallet VI, der hører til datoen, blevet sat to gange i steden for én gang, hvorved fejlen er fremkommen.

Som allerede ovenfor berørt (s. 23) fandtes Valdemar Sejrs brev i »Les Archives de l'Aube« i to originaleksemplarer; desuden havde arkivet afskrift af det i Clairvaux' cartularium fra 13. århundred. Men mærkelig nok viste de to originaldiplomer sig at være højst forskellige i udstyring: størrelse, pergamentets art, skriftens art og seglsnoeren; og vidste jeg end iforvejen, at det ene segl var i gult (o: ufarvet), det andet i grønt voks, så måtte jeg nu forbavses ved at opdage, at man havde brugt to forskellige seglstempler, der vel lignede hinanden i fremstillingen af kongen på tronen (forsiden) og rigsvåbenet (bagsiden), men afveg fra hinanden i alle enkeltheder. Jeg håber snart andensteds at få lejlighed til at give en udførligere beskrivelse af diplomerne og derved forsøge en redegørelse for det mærkelige forhold mellem de to breve. Kun så meget vil jeg allerede bemærke her, at det ene eksemplar gennemført har en langt finere udstyring end det andet, og at dets segl på grund af signetets finhed er noget enestående.

Da jeg inden min afrejse havde underrettet Ministeriet for kirke og undervisningsvæsenet og ligeledes rigsarkivaren om tilværelsen af de to eksemplarer af kong Valdemars brev i »Archives de l'Aube«, modtog jeg af ministeriet det hverv, om muligt at erhverve det ene af dem til vort Rigsarkiv. Dette er virkelig lykkedes, takket være de franske autoriteters imødekommen; særlig skyldes det naturligvis det franske Kultusministerium og desuden hr. Ulysse Robert, der er »inspecteur général des bibliothèques et archives«. Man har ovenikøbet overladt os det smukkeste eksemplar, og det vil nu være et af de ældste og bedst bevarede kongebreve i vort land. Af det andet eksemplar har jeg taget nøjagtig afskrift, der nu findes i rigsarkivet.

Med hensyn til ordlyden stemmer de to diplomer overens. Kun er der den forskel, at medens det bedst

udstyrede eksemplar har (jfr. s. 23, linje 6 f.) »infra terminos regni nostri *necesse* habuerint«, har det andet eksemplar ordet »*opus*« istedenfor »*necesse*«. I afkortningerne er der også forskel, i det sidstnævnte eksemplar afkorter ordene mere end det første. Da det er det første eksemplar, der er lagt til grund for det ovenfor meddelte aftryk, må dettes to sidste linjer (s. 23, linje 12—13) rettes og læses således:

Datum apud Warthinburg, anno incarnationis domini millesimo ducentesimo trecesimo VI° kalendas februarij.

Det andet eksemplar, der er blevet i Troyes, har skrivemåden »Warthingborg« og skriver årstallet med romertal¹⁾.

Ligesom diplomerne fra Valdemar II er særdeles vel bevarede — når undtages, at seglet i grønt voks er temmelig smuldret, og seglet i gult voks noget brudt, — således er ogsaa Erik Mændveds brev et meget smukt dokument. Her mangler seglet dog desværre helt, men seglsnoren er endnu tilbage, og den er, mærkelig nok, af sammenflettet rød og hvid silke. Der findes nogle fejl i brevets gengivelse hos Vallet de Viriville (»Les archives de l'Aube« s. 248 f.), og da disse små nøjagtigheder er gaaede videre i aftrykket ovenfor (s. 23 f.), må jeg nu, efter at have taget nøjagtig afskrift af diplomets²⁾, gøre følgende rettelser:

- Linje 2: *sempiternam* for *sempiternum*.
- 8: *duximus* for *ducimus*.
- 17: *optentu* for *obtentu*.
- 18: *quisunque* for *quiscunque*.
- 21: *evitare uoluerit* for *voluerit evitare*.

Jeg havde (s. 24) af et udtryk i Erik Mændveds brev draget den slutning, at Valdemar II ikke var den eneste

¹⁾ I aftrykket ovenfor er der i 3dje linje ved trykfejl kommet til at stå *xpristo* istedenfor *xpisto*, der i begge brevene skrives *xpo*.

²⁾ Denne afskrift er ogsaa givet til Rigsarkivet.

konge, der før Erik Mændveds tid havde givet Clairvaux privilegier. Denne formodning har vist sig at være ganske rigtig. I en gammel inventariebog fra Clairvaux (nu i arkivet i Troyes) findes nemlig på to steder følgende indholdsangivelse af et brev, som arkivaren, hr. Francisque André, velvilligst har gjort mig opmærksom på:

»Agnes, Dei gracia Danorum Sclavorumque regina, dat Clarevallensibus libertatem & immunitatem transeundi libere et absolute per totam terram suam, confirmans donum E., mariti sui, et predecessorum qui dederunt eisdem Clarevallensibus dictam libertatem. Actum anno Domini millesimo ducesimo LXXXVIII°«.

Originalen har ikke været til at finde. Men af indholdsangivelsen ser vi tydelig nok, at dronning Agnes som formynderske for Erik Mændved i året 1288, altså rimeligvis samtidig med udstedelsen af den unge konges endnu bevarede brev, har stadfæstet Clairvauxmunkenes privilegier, og at Erik Klipping også har givet dem sådanne friheder, som Valdemar IIs brev handler om. Vi har med andre ord vidnesbyrd om endnu to privilegiebreve for munkene fra Clairvaux. Efter ordlyden af indholdsangivelsen må det også antages, at Valdemar IIs sønner har udstedt lignende breve. Og hvo véd, om dette forhold mellem de danske konger og Clairvaux ikke rækker tilbage til før Valdemar IIs tid, da den hellige Bernards kloster i Valdemar Is og Knud Valdemarsøns dage havde særlig betydning for Danmark?

I slutningen af min afhandling (s. 25) havde jeg udtalt håbet om, at Clairvaux' cartularium vilde bringe andre bidrag til Danmarks historie. Efter at have drøftet spørgsmålet med hr. Francisque André, der nøje har undersøgt alle brevene i denne brevbog, må jeg tilstå, at på det punkt er jeg bleven skuffet i min forventning.

Endnu blot en kort bemærkning til belysning af de handelsforhold, der berøres i de danske kongers privilegie-

breve for de rejsende Clairvauxmunke. Vi ser, at *de* danske produkter, som de fremmede klosterbrødre særlig havde brug for, var voks og huder. Dette stemmer godt med nogle ord i en henvendelse, som århundreder senere (1484) blev overrakt kong Karl VIII af det nærliggende Troyes' borgere, som derved vilde værgе deres stærkt truede handelsinteresser¹). Idet borgerne nemlig i denne henvendelse giver en udsigt over deres bys omfattende handelsforbindelser med indland og udland, opgiver de også, at købmænd fra Danmark bringer netop de samme to handelsvarer til Troyes. Det hedder: »Købmænd og købmandsvarer kan komme fra rigerne *Danmark*, Preussen, Polen og Rusland til Lybek, og fra Lybek til vogns til Kølн, og fra Kølн ad Rhinen indtil Koblenz, og fra Koblenz ad Mosel til Pont-à-Mousson, og fra Pont-à-Mousson til vogns til Troyes. Og fra disse lande kommer der *store masser voks, ugarvede huder*, kalk og flere andre købmandsvarer hertil på 22 dage²)«. Den samme vej er Clairvauxmunkene to århundreder tidligere rejst med de ladninger voks og huder, de havde opkøbt i Danmark, og som sikkert ikke blot tjente klosteret til vokslыs og tilberedning af pergament, men fremfor alt var indbringende handelsvarer.
